

Ткаля О.В.

к.ю.н., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін

Миколаївського інституту права

НУ "Одеська юридична академія"

Правові імунітети у сфері адміністративної відповідальності.

Розвиток наукових поглядів на правові імунітети, тенденції сучасного розвитку права в умовах постмодерну свідчить про подальше застосування правових імунітетів в процесі створення особливого правового статусу суб'єкта права та вимагає однозначного визначення форм проявів правових імунітетів. Знання про форми правових імунітетів дає можливість вести дискусію не стосовно скасування правового імунітету щодо осіб, які здійснюють державні і громадські функції публічного характеру, а їх оптимізації згідно з функціональним характером правових імунітетів.

Правовий імунітет є міжгалузевим феноменом, що набув значного поширення в різних сферах та галузях права, зокрема таких, як міжнародне, конституційне, кримінальне, адміністративне, цивільне, процесуальне право тощо. Як зазначає С.Ю. Суменков, трактування імунітету нерідко залежить від його належності до галузі права, які відрізняються один від одного предметом і методом правового регулювання, галузевими принципами та функціями, характером юридичної відповідальності.[1; с.17]

На сьогоднішній день існує значна кількість науково-дослідних робіт, присвячених правовим імунітетам в різних галузях українського законодавства: у галузі конституційного та адміністративного права – С.В. Ківалова, М.П. Орзіха та ін.; у галузі міжнародного права – М.В. Буроменського, В.Ф. Мешери та ін.; у галузі кримінального права і кримінального процесу – С.О. Волкотруба; В.Г. Даєва, С.В. Стахівського, Л.В. Удалової та ін.; у галузі цивільного права і процесу – В.В. Молчанова, Є.О. Харитонova та ін.[2; с.3] У той же час правові імунітети, діючі у провадженні у справах про адміністративні правопорушення, висвітлені недостатньо. Певний аналіз поняття та класифікації адміністративно-деліктних імунітетів був наданий

російським вченим А.О. Поддубним.[3; с.67] У зв'язку з цим є необхідним провести ретельний аналіз законодавства, що закріплює адміністративно-деліктні імунітети.

Під правовим імунітетом (від лат. *Immunitas / immunitatis* / - звільнення від чого-небудь; англ. *Immunity*) слід розуміти окреме юридичне вилучення, в межах якого особа, яка наділена спеціальними ознаками, пов'язаними із здійсненням міжнародних, державних або громадських функцій, звільняється від виконання окремих юридичних обов'язків, від юридичної відповідальності або інших примусових заходів та забезпечує особливий порядок притягнення до юридичної відповідальності. Адміністративно-деліктні імунітети - це вилучення із загального порядку застосування заходів адміністративного примусу у зв'язку з адміністративним правопорушенням, що тягнуть неможливість їх реалізації, а також додаткові гарантії, переваги і права при застосуванні даних заходів державного примусу, встановлені у нормах міжнародного права, Конституції України та інших законодавчих актах. Кожне таке вилучення із загальних правил має бути обґрунтованим і розумним, регулюватися належним правовим актом. Їх правовий характер зумовлений видом суспільних відносин, що виникають, змінюються і припиняються при вчиненні адміністративних правопорушень особами, що володіють правовими імунітетами.

Встановлення правових імунітетів при притягнення до адміністративної відповідальності можливе, в першу чергу, міжнародними правовими актами та Конституцією України, а також законодавчими актами (кодифікованими та не кодифікованими). Крім того, підзаконними актами можуть регулюватися процедурні питання реалізації правових імунітетів у сфері адміністративної відповідальності, даватися роз'яснення щодо порядку їх дії.

Призначення (мета встановлення) адміністративно-деліктних імунітетів досить різноманітне. Найбільш важливими з них є:

- забезпечення виконання загальновизнаних норм і принципів міжнародного права (наприклад, імунітет дипломатичних представників від адміністративної юрисдикції країни перебування);
- забезпечення діяльності державних і громадських інститутів (суддівський імунітет, імунітет народних депутатів);
- втілення в правову дійсність принципу гуманізму права, зміцнення його моральних основ (включення в коло осіб, до яких не може застосовуватися адміністративний арешт вагітних жінок або надання права не свідчити проти себе, свого чоловіка і близьких родичів);
- реалізація особливостей правового статусу окремих категорій суб'єктів у галузі юридичної відповідальності (неможливість застосування окремих адміністративних санкцій до військовослужбовців та осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів).

Міжнародні правові акти, законодавство України містять значну кількість адміністративно-деліктних імунітетів. Тому доцільно провести їх класифікацію, яка дозволить упорядкувати, систематизувати численні види таких імунітетів. В залежності від сфери реалізації імунітети можуть діяти у міжнародній, державній та у суспільно-політичній сферах. Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) згадує про такі міжнародно-правові адміністративно-деліктні імунітети, як дипломатичний і консульський, не вказуючи на необхідність реалізації імунітетів міжнародних організацій. А також адміністративно-деліктні імунітети надаються особам, що виконують певні державні функції - Президент України, народні депутати, судді і т.д.[4]

По об'єктах, які забезпечує адміністративно-деліктний імунітет, доцільно виділяти особисту недоторканність, недоторканність майна та імунітет для свідка.

Залежно від обсягу наданих переваг адміністративно - деліктні імунітети можуть бути повні і обмежені. Повний імунітет виключає можливість застосування до особи всіх адміністративних стягнень та не застосовуються заходи адміністративно процесуального примусу (Президент України,

працівники дипломатичних представництв та консульств). Наявність обмеженого імунітету означає неможливість застосування окремих заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення або адміністративних стягнень (наприклад, до депутатів місцевих рад застосування запобіжних заходів можливо лише за рішенням суду).

Вид заходів адміністративного примусу, при застосуванні яких адміністративно-деліктні імунітети повинні бути реалізовані, дозволяє розмежувати їх на діючі тільки при застосуванні заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення (депутати місцевих рад), одночасно і при застосуванні заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, і при накладенні адміністративних стягнень (імунітети народних депутатів, працівників дипломатичних представництв).

За видами заходів адміністративного примусу, від яких адміністративно-деліктний імунітет захищає своїх володарів, можна виділити наступні види імунітетів: - адміністративно-деліктний імунітет від усіх заходів примусу; - імунітет від заходів адміністративного припинення; - імунітет від заходів адміністративно-процесуального забезпечення; - імунітет від заходів адміністративного стягнення.

Деякі адміністративно-деліктні імунітети нерозривно пов'язані зі статусом свого володаря. Позбавитись такого імунітету можна, тільки втративши особливий статус. Інші імунітети теж пов'язані з певним статусом свого володаря, але позбутися імунітету володар може не втрачаючи свого статусу. Треті адміністративно-деліктні імунітети пов'язані зі статусом володаря, проте їх дія поширюється тільки до певного моменту, після якого їх дія закінчується, а статус володаря залишається. Отже, по зв'язку адміністративно-деліктного імунітету з особливим статусом володаря можна виділити: - імунітети, нерозривно пов'язані зі статусом володаря (Президент України, народні депутати); - імунітети, відчужувані від статусу власника; - імунітети тимчасово пов'язані зі статусом володаря (спеціальні дипломатичні кур'єри).

Аналіз положень КУпАП свідчить, що виділення серед фізичних осіб категорій спеціальних суб'єктів обумовлено наявністю у них адміністративно-деліктних імунітетів, які за ознакою приналежності до груп особливих суб'єктів адміністративної відповідальності можна розмежувати на службові, посадові та соціально-демографічні. Службові імунітети встановлені щодо осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів з метою забезпечення належного виконання ними службових обов'язків і реалізації особливостей правового статусу таких суб'єктів. Посадовими імунітетами володіють особи, що займають посади, коло яких визначається Конституцією України і законодавчими актами. Соціально-демографічні імунітети не залежать від заняття будь-яких посад або особливостей служби особи. Їх наявність і дія обумовлені іншими ознаками (наприклад, інвалідність або неповноліття), що дозволяють відносити фізичних осіб до особливих суб'єктів адміністративної відповідальності, що утворюють соціальні чи демографічні групи.[5; с.36]

Враховуючи вище зазначене, слід зробити висновок про те, що адміністративно-деліктні імунітети мають функціональний характер, і різняться відповідно з юридичним статусом осіб-власників такого імунітету.

Література:

1. Суменков С.Ю. Привилегии и иммунитеты как общеправовые категории: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2002. С. 19.
2. Ткаля О.В. Правові імунітети в Україні: загальнотеоретичне дослідження : Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2010. С. 20.
3. Поддубний А.О. Административно-деликтные иммунитеты. // Журнал российского права. - № 6, 2003. – С.67-82
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення (від 07.12.1984 № 8073-X (Редакція станом на 23.10.2013)) [електронний ресурс] <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
5. Бояршинова А.К. Виды административно-деликтных иммунитетов и их правовая характеристика. // Евразийский юридический журнал. - № 8 (27). - 2010. С. 35-38